

בבא קמא צ"ב

משנה

מי שהזיק לחברו, אף על פי שהוא משלם לו, אין נמחל לו¹ על הבושה עד שיבקש ממנו, שנאמר: "ועתה השב איש פי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך". ומנין שאם הניזק לא מחל לו שהוא אכזרי? שנאמר: "ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת אשתו ויאמהתיו וילדו".

האומר לחברו 'סמא את עיני' 'קטע את ידי' 'שבר את רגלי', אם עשה כן חייב. ואם שאל החובל את הנחבל האם זה על מנת שיהיה פטור על הנזק והשיב לו 'הן', בכל זאת חייב². אבל האומר לחברו 'קרע את כסותי' 'שבר את כדי' אם עשה כן חייב. ואם שאל המזיק את הניזק לפני שהזיק האם אתה אומר כן על מנת שאהיה פטור? והשיב לו 'הן', המזיק פטור. ואם אמר 'עשה כן לאיש פלוני', אפילו אם אמר לו 'ש'על מנת' שיהיה פטור, חייב בין בגופו בין בממונו.

גמרא

השב אשת האיש מ"מ נביא הוא ולימד שאין ד"א לשאול על אשתו תנו רבנן, כל אלו שאמרו, סלע, מנה, ומאתים, וארבע מאות הם דמי בושתו. אבל הצער שדואג על

בושתו אינו נמחל לו, אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם עד שיבקש ממנו. שנאמר: "ועתה השב איש פי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה". שואלת הגמרא, האם רק אשת נביא צריך להחזיר הלא כל אשת איש יש להחזיר? אלא אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, כך אמר ה' לאבימלך, קודם כל השב אשת האיש, ועל מה שאמר אבימלך: "הגוי גם צדיק תהרג", נאמר לאבימלך, אברהם נביא הוא. וכבר לימד שאכסנאי שבא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה, ולא שואלים אותו האם היא אשתך או היא אחותך. וממה שנאמר לאבימלך "נביא הוא", מכאן למדים שבן נח חייב מיתה גם על דבר שהוא מדרך ארץ, כשהיה לו ללמוד ולא למד.

רא"א ב' עצירות א' באיש ב' אמר רבי אלעזר, ממה שנאמר: "כי עצר עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת

אברהם" נלמד שהיו שם שתי עצירות. אחת באיש שכבת זרע, שתיים באשה שכבת זרע שבמעיי אשה שלא יכולה לפלוט, ולידה. ובברייתא שנינו, שתיים באיש שכבת זרע וקטנים, שלשה באשה שכבת זרע, וקטנים, ולידה. רבינא

1 סתם משנה ולא ר' עקיבא אמרה. רש"י.

2 בגמ' מפרש.

אמר שלש באיש שכבת זרע, וקטנים, ופי טבעת, ארבעה באשה שכבת זרע, ולידה וקטנים, ופי טבעת. דבי רבי ינאי אמרו שלומדי מהכתוב: "בְּעַד כָּל רְחִים" שאפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה.

המבקש על חבירו הוא נענה
תחילה
שאל רבא את רבה בר מרי, מנין לומדים את מה שאמרו חכמים, המבקש על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה? אמר לו מהכתוב: "וה' שָׁב אֶת (שבית) שְׁבוֹת אִיּוֹב בְּהִתְפַּלְלוֹ בְּעַד רָעוֹ וַיִּסַּף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה". אמר לו רבא, אני אומר מכאן: "וַתִּפְּלַל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹקִים וַיִּרְפָּא אֱלֹקִים אֶת אַבְיִמֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאִמְהֵתָיו וַיִּלְדוּ:" וכתוב: "וה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר". וממה שלא כתוב "ויפקוד את שרה" אלא כתוב "פקד" משמע פקד כבר, שפקד את שרה תחילה לאבימלך, כאשר אמר אברהם אל אבימלך, והתפלל עבורו.³

שאל רבא את רבה בר מרי מנין לומדים את מה שהאנשים אומרים כשבא לעקור את הקוץ לפעמים נעקר עמו הכרוב?⁴ אמר לו, ממה שנאמר: "לְמָה תִּרְיֹבוּ אֵלֵי בְּלִכְם פִּשְׁעֵתֶם בִּי נָאִם ה'" אף הנביא במשמע. אמר לו רבא, אני אומר מהכתוב: "עַד אָנֹכָה מְאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי" עד אנה מאנתם, ומשה ואהרן בכלל.

ומקצה אחיו לקח חמישה אנשים" שאל רבא את רבה בר מרי, מי הם החמישה דן זבולון גד אשר נפתלי

שבכתוב: "וּמִקְצֵה אַחֲיוֹ לָקַח חֲמִשָּׁה אַנְשִׁים וַיִּצְגֹּם לִפְנֵי פְרַעֲהָ?" אמר לו, שרבי יוחנן אמר שהם אותם שהוכפלו שמותם בברכת משה, דן, זבולון, גד, ואשר, ונפתלי. והכתוב הודיעך שהם החלשים שבכולן⁵ וצריכים חיזוק, ולכן כפל את שמם לחזקם. ואותם הביא יוסף לפני פרעה, כדי שלא יברור אותם להיות ראשי גייסות לצבאו ולהטריחם. שואלת הגמרא, הרי גם שמו של יהודה נכפל? עונה הגמרא, ששמו של יהודה נכפל ללמוד ממנו דבר.

"יחי ראובן ואל ימות" כל השבטים יצאו עצמותיהם ממצרים, ונקברו בארץ יהודה גרם לראובן שיודה

ישראל. שנאמר: "וַיְהִי עֲצַמְתִּי מִזֶּה אֶתְכֶם", ומשמע שאף עצמותם העלו. ולא נכתב יוסף, אלא להודיעך שבחו של משה, שכל ישראל נתעסקו בביזה, והוא עסק במצוה⁶. ואמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, ממה שנאמר: "יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמָּת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר". שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, שלדו לא היה קיימת ומחוברת מפני הנידוי, על מה שאמר ליעקב: "אִם לֹא הֵבִיאֲתוּ וכו'

3 לא ההריון שהרי המלאכים בשרו ת שרה בפסח שלפניו, אלא שילדה ברווח. תוס'.

4 שכיני הרשע לוקים עמו.

5 בבראשית רבה נאמר להפך שאלו שנכפלו בשמותם הם הגיבורים. תוס'.

6 רש"י.

וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים⁷. עד שבא משה ובקש רחמים, ואמר 'רבנונו של עולם, מי גרם לראובן שיודה?⁸ יהודה!'. מיד שמע ה' קול יהודה, ונכנס כל עצם ונתחבר למקומו ששף משם. ועדיין לא העלוהו לשיבה של מעלה, וכיון שאמר: "וְאֵל עֲמוּ תִבְיָאֲנוּ", העלוהו. ולא היה יודע לשאת ולתת עם החכמים, עד שאמר משה: "יָדְיוּ רָב לֹ". ועדיין לא עלתה שמועתו שתהיה הלכה כמותו, עד שאמר משה: "וְעֹזֵר מִצָּרֶיךָ תִהְיֶה".

אמר רבא לרבה בר מרי, מנין לומדים את מה שאנשים רגילים לומר 'בתר עניא אולא עניותא? אמר לו ממה ששנינו במשנה, עשירים מביאין בכורים בקלותות של זהב ושל כסף. ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה, הסלים והבכורים נותנים לכהנים. אבל העשירים לא היו נותנים את קלותותיהן לכהן. אמר לו רבא, אני לומד זאת מהכתוב "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". לא די לו נגעו אלא שמבייש את עצמו על כרחו הטיל עליו הכתוב חובה.

שאל רבא את רבה בר מרי, מנין מה שאמרו חכמים, השכם ואכול בקיץ מפני החמה, ובחורף מפני הצינה. ואמרו האנשים ששים אנשים רצו¹⁰ לא הגיעו למי שאוכל בשחרית? אמר לו, מהכתוב: "לֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמְאוּ וְלֹא יִכֹּסוּ שָׂרָב וְשֶׁמֶשׁ, כִּי מִרְחֻמָּם יִנְהֹגוּ וְעַל מְבוּעֵי מַיִם יִנְהַלְמוּ". אמר לו, אני אומר שלומדים זאת מהכתוב: "וְעִבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" זו קריאת שמע ותפילה, "וּבִרְךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ" זו פת במלח וקיתון של מים. מכאן ואילך "וַהֲסֵרְתִי מִחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ". ושנינו בברייתא שמחלה זו מרה, ושמה נקרא מחלה ששמונים ושלושה מחלות יש בה מחלה, וכן הוא מנין מחלה בגימטריא. ופת במלח בשחרית וקיתון של מים מבטלים את כולן.

שאל רבא את רבה בר מרי, מהו המקור למה שאנשים רגילים לומר 'אם חברך קראך חמור, הודה לדבריו ואל תענה לו דבר? אמר לו, שנאמר: "וַיֹּאמֶר הֲגַר שִׁפְחַת שָׂרִי אִי מִזֶּה בָּאת וְאָנֹכִי תִלְכִי וְתֹאמְרִי מִפְּנֵי שָׂרִי גְבֵרְתִי אֲנֹכִי בְרַחֲתִי". אמר לה שפחת שרי, והיא ענתה שרי גברתי. עוד שאלו, מנין מה שאומרים האנשים, דבר מגונה שיש בך הקדם ותאמרו? אמר לו מהכתוב "וַיֹּאמֶר עֶבֶד אֲבִרְהֶם אֲנֹכִי". עוד שאלו, מנין הדבר שאומרים, מחמת ענותנותו של אדם לא יתבייש מלשאול דבר הצריך לו בין לתורה בין לפרנסתו ולתבוע חובו. בר אוזא משפיל והולך ועיניו מצפות למרחוק למזונותיו? אמר לו

"וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך"

חברך קראך חמור אל תענהו

7 ואף על פי שהתנאי נתקיים, שנינו במסכת מכות שקללת חכם אפילו על תנאי היא באה. רש"י.
8 אע"ג שבמדרש אמרו שראובן בא משקו ותעניתו וזה היה הקודם מעשה תמר. הוא לא שב בתשובה שלמה עד שיהודה הודה. תוס'.
9 בתנחומא מכיון שהודה יהודה ואמר צדקה ממני עמד ראובן ואמר אני בלבלתי יצועי אבי. רש"י.
10 ה' משולם פירש שיש בשנה ששה זמנים, זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף. וכל אחד מהם הוא של ששים יום. ותוס' מפרש שדרך הגמרא לנקוט מספר ששים לפעמים רבות. תוס'.

מהכתוב בשמואל "כָּכֹל אֲשֶׁר דָּבַר אֶת הַטּוֹבָה עָלֶיךָ" באביגיל שהיתה מתנבאה שימות נבל בעלה ובתוך דבריה מרמזת לדוד שיזכור את יפיה "וְהֵיטֵב ה' לְאֲדֹנָי וְזָכַרְתָּ אֶת אֲמַתְךָ".

ושנים מכאובים למי שלא קראו לו ומביאה הגמרא עוד דברים ששאל רבא את רבה בר מרי. שאלו, מנין המקור למה שהאנשים אומרים ששים מכאובים יבואו למי ששמע את קול אכילת חברו ולא אכל אף שנתקנא? אמר לו מהכתוב: "וְלִי אֲנִי עֲבָדְךָ וְלְצֹדֵק הַכֹּהֵן וְלַבְּנֵי־הוֹ בֶן יְהוֹיָדָע וְלְשִׁלְמָה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא, וְנָתַן הַנְּבִיא הִיָּה קוֹבֵל עֲלָיו שְׁלֹא זִמְנָו לְמִשְׁתָּה. וְאָמַר לוֹ רַבָּא אֲנִי לּוֹמֵד מִכָּאֵן: "וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה וַיְבֹאֶה יִצְחָק הָאֱהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבָהּ וַיִּנְחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ". וכתוב אחריו "וַיִּסְפֹּר אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׂמָה קְטוֹרָה" אברהם נתקנא ביצחק ונשא לאשה את קטורה.

חמרא למריה טיבותא לשקיה שאלו, מנין מה שהאנשים אומרים, השותים מחזיקין טובה לשר המשקה, ולא מחזיקים טובה למלך אף שהיין שלו¹¹? ואמר לו מהכתוב "וְסִמְכַתְּ אֶת יָדְךָ עָלָיו" וְנָתַתָּה מִהוֹדֵךְ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וכתוב: "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מִשָּׁה אֶת יָדָיו עָלָיו" וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה". תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע והיא אינה אלא מפי הקב"ה.

עוד שאלו, מנין מה שאומרים האנשים כלב בזמן שרעב בולע גללים¹²? אמר לו ממה שנאמר: "נֶפֶשׁ שְׂבֻעָה תָבוֹס נֶפֶת וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה כָּל מֵר מֵתוֹק".

שאלו, מנין מה שאומרים האנשים: דרך דקל רע לגדול בצד אילן סרק¹³, וכן דרך הבטלנים להיות לצד אנשי מעשה? אמר לו דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ונשנה במשנה וברייתא. כתוב בתורה: "וַיִּלְךְ עִשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבָרְהָם אַחֹת נָבִיּוֹת עַל נָשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה". שנוי בנביאים בכתוב: "וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אַחִיו וַיָּשֵׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל יִפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ". ומשולש בכתובים בכתוב¹⁴ בספר בן סירא 'כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו'. וכן שנוי במשנה במסכת כלים, אונקלי שהוא מסמר הנעוץ בכלים המקבלים טומאה כדרגש ושולחן, בטל לגביהם והוא טמא עמם. אבל אם תחוב במנורת עץ שהיא פשוטי כלי עץ, בטל המסמר לגבה ואינה

11 רש"י. ותוס' מפרשים שהמשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה. תוס'.

12 אבנים לשון מורי. ל"א גללים ממש וראשון ישר שגללים ממש הוא דרכו. רש"י.

13 מקום הבטלנים.

14 אינו מקרא באף מקום אלא בבן סירא. רש"י ותוס'.

מקבלת טומאה. זה הכלל: המחובר לטמא טמא, לטהור טהור. ושנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זוזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, ולכן הזוזיר הוא עוף טמא¹⁵.

עוד שאלו, מנין מה שאומרים האנשים אם קראת והוכחת את חברך ולא ענך, הפל עליו כותל, הניחו ויפול ברשעו? אמר לו מהכתוב: "בְּטִמְאַתְךָ זָמָה יַעַן טְהַרְתִּיךָ וְלֹא טְהַרְתָּ מִטִּמְאַתְךָ לֹא תִטְהַרִי עוֹד עַד הִנִּיחִי אֶת חֲמַתִּי בְּךָ".

בוד ששתית ממנו אל תזרוק בו צרור

שאלו, מנין מה שאומרים האנשים בור ששתית ממנו בצמא לא תזרוק בו צרור. דבר שהייה נצרך

לך פעם אחת שוב לא תבזהו? אמר לו מהכתוב: "לֹא תִתְעַב מִצָּרִי כִּי גָר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ". עוד שאלו, מנין מה שאומרים האנשים, אם תדלה ותגביה את המשא עמי אדלה עמך, ואם לא לא. הוא משל שאין אדם רוצה ליכנס בסכנת היזק ממון ותחת עול, אלא אם כן חבירו משתתף עמו? ואמר ליה מהכתוב "וַיֹּאמֶר אֵלָיָה בָּרַק אִם תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֶלְכֶּךָ".

שאלו, מנין מה שאומרים האנשים כשהיינו קטנים היינו חשובים כאנשים, עכשיו שהזקננו הגנו שפלים כתינוקות. ואמר לו ממה שבתחילה כתוב "וה' הלך לפניך יומם בעמוד ענן ולבסוף כתוב "הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הבנתי". שאלו, מנין לומדים את מה שהאנשים אומרים השומן נמשך אחרי בעל הנכסים, מי שקרוב לאדם עשיר מתעשר? אמר לו רבה בר מרי, מקורו של הדבר מהכתוב: "וְגַם לָלוּט הֵהָלַךְ אֶת אֲבָרָם הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֶהְלִים".

15 וחכמים חולקים על ר"א.

